

Af Kuno Herman Lund-Sørensen

Debat: DER ER EN MODEL! DER ER EN MODEL!

Komiker Per Helge underholder for fulde huse med hans sidste show i trilogien "DJØF med løgn". Her laver han satire med politiske organisationer befolket af "DJØF'eren" – embedsmanden der er styret af absurde bureaukratiske logikker frakoblet borgernes liv.

I sketchen "Vejle-modellen" opfører han komisk, hvordan en beskeden og lavpraktisk metode på aktiveringsområdet i Vejle kommune, efter ønske fra Ministeren, bliver kanoniseret som ikke kun én model men "MODELLEN" for løsningen af aktiveringsproblematikken i alle andre kommuner. Absurd komisk bliver det, når embedsmændene undervejs i implementeringen må forholde sig til, at den selv samme tilgang under den tidligere Regering dannede inspiration i kommunerne. Arnestedet var dog her Nakskov kommune på Lolland. Men hvilken politiker (og embedsmand) vil ved sine fulde fem være fortalere for og fremme en "Nakskov-MODEL", spørger Helge retorisk.

Men hvor langt er Helges satiriske spidning af bureaukratiets absurditet egentlig fra virkeligheden ude i kommunerne?

Et svar på dette kan findes ved at se nærmere på politikudviklingen på børne- ungeområdet i de kommunale forvaltninger og fænomenet "Sverigesmodellen".

Brugen af "MODELLER" er de seneste fem år kommet på alles læber i kommunernes børne- og ungeforvaltninger. Baggrunden er dels en række ry-stende sager, hvor der ikke er blevet reageret rettidigt på overgreb på børn og unge, dels at budgetterne er kommet på kraftig slankekur. Konsekvensen har været stigende politiske krav til de kommunale forvaltninger om at omstille deres indsats over

for udsatte børn og unge til en tidligere, forebyggende, helhedsorienteret og mere effektiv indsats.

Centralt i kommunernes omlægning er, efter svensk inspiration, en nedsættelse af sagstallet helt ned til 15 sager per sagsbehandler. Det betyder, at man ansætter flere socialrådgivere for at frigive tid til styrket tværfagligt samarbejde og tættere kontakt til skoler og daginstitutioner. De færre sager skal desuden sikre, at sagsbehandlerne har tid til at pleje den løbende kontakt til familierne og netværket for dermed oftere at kunne følge op på udviklingen i problematikkerne.

Fra politikere og embedsmænd over Kommunernes Landsforening til Dansk Socialrådgiverforening, og frontlinje socialrådgivere i børn-unge forvaltningerne, taler man entusiastisk om erfaringerne fra Sverige (Borås kommune). Når der i Danmark henvises til Borås, så omtaler alle – i Danmark – det som "Sveriges-MODELLEN". En art "SUPERMODEL" for alle danske kommuner der skal danne skole for omstillingen af indsatsen over for udsatte børn og unge.

Modellen omtales som et paradigmeskift, som alle vinder ved, eller for at citere Dansk Socialrådgiverforening: *Alle vinder ved omstillingen.... Det er faktisk ikke muligt at sætte fingeren på noget i modellen som har negative implikationer.*

Omtalen af den "Svenske model" nærmer sig sand kærlighed, men jeg vil i det følgende hævde, at det er en kærlighed, der er løst forankret i en tåget og virkelighedsfjern forståelse af socialt arbejde og dets historie. Beklageligvis fører det til en absurd optagethed af at arbejde på den "svenske måde", hvorved man glemmer, hvad faglighed udspringer af – helt banalt en praksis i kommunerne.

FORELSKELSE GØR BLIND

Hvad ligger egentlig til grund for at indsatserne i Borås har fået "Supermodel" status, og at man i kommunerne kaster sig næsten betingelsesløst i armene på modellen?

Først og fremmest viser evalueringer i Sverige og Herning kommune, at man med modeltilgangen kan ændre en kommunal organisering med små virkemidler. Ikke overraskende viser resultaterne, at en fælles politisk og faglig højt prioriteret strategi med fokus på færre sager, færre anbringelser, flere møder mellem fagpersoner og hyppigere opfølgning på sagerne, præcis opnår dette. I hvert tilfælde på kort sigt.

Men kan resultaterne sige noget om, hvorvidt det faglige grundlag for arbejdet med de komplekse sager er blevet bedre og endnu vigtigere, om børnene og de unge får det bedre? De svenske resultater viser, at indsatserne i hvert tilfælde ikke skader børn og unge. Rart at vide. Resultaterne fra Herning viser en minimal forbedret kvalitet i den faglige indsats. Grundlaget for at sige noget om udviklingen for børn og unge er dog ikke eksisterende.

Særdeles interessant i en tid, hvor evidens er det overordnede kvalitetsparameter i al implementering, drift og innovation af socialt arbejde. Derfor spørger nogle socialrådgivere også forundret: *Hvorfor skal vi følge disse indsatser, når vi endnu ikke ved om de virker?*

FORBLÆNDET AF MODELLENS MIND-SET OG TEKNISKE KVALITETER

Et svar kan bestå i, at "Sverigesmodellen" bliver præsenteret som et næsten forløsende paradigmeskifte i socialt arbejde og underforstået derfor attraktiv. Paradigmeskiftet i en dansk kontekst består i et nyt progressivt "mind-set" i tilgangen til arbejdet med udsatte børn og unge end det der traditionelt er tilstede i forvaltningen. Det "forebyggende mind-set" består mere konkret i syv "nye" principper (f.eks. princip om tværfaglighed og økonomisk ansvarlighed) for indsatserne. Paradigmeskiftet illustreres med en grafisk model over forskellige indsatstyper: "Indsatstrappen". "Indsatstrappen" består af seks trin og symboliserer, hvordan man altid i alle indsatserne skal have fokus på at normalisere barnets livsvilkår og situation så meget som muligt.

"Sådan har vi arbejdet i årtier", siger mange socialrådgiverne om dette nye "mind-set" og "indsatstrappen". Ser man bare lidt nærmere på disse to ele-

menter i den danske "oversættelse" af de sociale indsatser i Borås kommune, så kan man ganske enkelt konkludere, at det er "gammel vin på nye flasker". Såvel "mind-set" som forståelse af optræning og nedtræning er en del af socialt arbejdes DNA og historie – såvel i forvaltningerne på de kommunale råduse, som i det opsøgende sociale arbejde på skoler og daginstitutioner. Det nye er i stedet mere rettelig, at det netop præsenteres så abstrakt og u håndgribeligt som et "mind-set" – en særlig indstilling – og at man forestiller sig, at indsatserne og deres match til børn og unges problematikker kan have en næsten teknisk præcision, som fastsættes i seks afgrænsede indsatser, hvor der samtidig er tale om en gnidningsfri rulletrappeeffekt mellem de enkelte trin.

Sverigesmodellen er på denne måde attraktiv, fordi den dels giver en "rigtig god følelse" af den rigtige indstilling til socialt arbejde (forebyggelse er bedre end behandling), dels et håb om mere teknisk og forudsigeligt at kunne håndtere et meget komplekst kommunalt indsatsområde fagligt og økonomisk. Netop dette er båret af et ønske om at kunne beregne omkostningerne på de enkelte trin med senere betydning for indsatsernes varighed og karakter. Men det cementerer desværre bare en indbygget rigiditet i "indsatstrappens" anvendelse. Det forbliver forenklet og virkelighedsfjernt fra socialt arbejdes dagligdag, hvor socialrådgiveren med sin dømmekraft konstant afvejer indsatser mellem skøn og regler i kollegialt fællesskab med et væld af faggrupper. Således er det også bemærkelsesværdigt, at en egentlig definition af forebyggelse stor set er fraværende, når "Sverigesmodellen" præsenteres og drøftes i forskellige kommunale kontekster.

KÆRLIGHED PÅ RECEPT

På trods af, at disse forhold er velkendt i de kommunale forvaltninger, er det stadig et faktum, at et konglomerat af aktører på børne-/ungeområdet næsten betingelsesløst hylder og fremmer "Sverigesmodellen" uagtet manglende resultater og en sløret beskrivelse af modellernes indhold, som på mange måder fornægter de eksisterende indsatser og erfaringer med forebyggelse i kommunernes dagligdag.

En mulig forklaring på dette paradoks kan være, at "Sverigesmodellen" er den bedste organisationsopskrift, der længe er set på børne- og ungeområdet. Med enkle, optimistiske slagord virker den besnærende indlysende, da den umiddelbart er begrundet i

sund fornuft og moderne myter om rationalitet og effektivitet. Mere eksplicitte begrundelser for "modellen" bliver dermed overflødig, og skeptiske eftertanker eller modargumenter bliver vanskelige og utænkelige.

For at forstå kraften i en sådan organisationsopskrift, skal man hæfte sig ved, at alle aktører omkring de udsatte børn og unge ønsker at gøre det rigtige på rette tidspunkt over for børn der mistrives, omsorgssvigtes og udsættes for overgreb og vold. Men problematikkerne er oftest komplekse, de politiske og lovgivningsmæssige rammer ændrer sig konstant, nye typer af metoder kommer til før den seneste er implementeret, og der er mange fagligheder, som konkurrerer på ledelsesgangene. Under disse forhold er modeller (herunder "Sverigesmodellen") det nærmeste man kan komme en sikkerhed for, at man gør det rigtige og samtidig med en fællesnævner.

Set med bureaukратиets øje kan figuren "modellen" i sin enkelthed smidiggøre den politiske proces og hindre en masse politisk og administrativt bøv. "Modellen" bliver lig med kvalitet som sådan og immun for drøftelse og kritik. På mange måder er det "Sverigesmodellens" største styrke.

Modellen har en potent recept på forenkling af kommunal kompleksitet og interessekampe. Der er en god følelse forbundet med "modellen", der betyder, at man som embedsmand, politiker (herunder dem der er i opposition) og almindeligt tænkende menneske ikke kan sige nej til denne indsats' genialitet.

EFTER HVEDEBRØDSDAGENE

GIVER SVERIGESMODELLEN PROBLEMER "Sverigesmodellen" bliver fremstillet som arnestedet for noget sandt og eviggyldigt i socialt arbejde med udsatte børn og unge. Helt centralt bliver det, at kommunens embedsværk (f.eks. i forhold til et socialudvalg) legitimerer indsatsen i forhold til en model. Men det er en model, som de ikke følger, men føler sig inspireret af i andet eller tredje led. Flere kommuner skriver f.eks., hvordan deres model er systematiseret med inspiration fra Herning kommunes tillempning af "Sverigesmodellen". Altså opstår der modeller afledt af en model, som er afledt af en model. Det betyder, at nogle kommuner – i mange tilfælde forgæves – forsøger at lave en salomonisk syntese mellem en håndfuld forskellige modeller.

"Sverigesmodellens" status og dens politiske og

faglige magnetisme betyder, at kommunernes ledelse og medarbejdere kommer til at stå i et komplekst krydspres i den daglige politikudvikling og implementering, når man vil omstille efter "nye" modeller. For den administrative og politiske ledelse vil først og fremmest gerne omstille indsatsen så hurtigt som muligt. Dernæst vil de gerne gøre omstillingen så enkel og smidig som muligt. Men omstillingen er netop en omstilling af politik, kultur, vaner og "sådan plejer vi" og ikke en installation af et nyt software i kommunens forvaltning. Har man ikke tid og syn for denne kompleksitet, når man vil omstille til en mere forebyggende profil, så skaber "Sverigesmodellen" snarere frustration og handlingslammelse på ledelsesgangene og blandt medarbejderne.

For virkeligheden er sådan, at når kommunens udviklingsarbejde på medarbejderniveau forløber, så er "Sverigesmodellen" allerede politisk og fagligt blevet kanoniseret som "Supermodellen" og det rigtige at gøre. Den er ikke til diskussion men klar til implementering. Netop dette forhold bliver styrende for den måde, man overhovedet kan og må tale om forebyggelse på i kommunerne. Omstillingen kompliceres dog også af, at såvel den politiske og administrative ledelse gerne vil give "det nye" et kommunalt særpræg, samtidig med at modellen skal passe ind i det, der allerede er iværksat af forebyggende indsatser (i tidligere modeller for forebyggelse uden at de benævnes således) krydret med interne fagprofessionelle og forvaltningsleders positioneringer.

Med dette baggrundstæppe for indsatserne, er der ikke noget quick fix. Her møder den forgabte kærlighed således hverdagens leverpostej trummerum i kommunerne og ikke mindst det lange seje træk med at sikre kvaliteten i de kommunale medarbejders daglige virke.

Den fortsatte anvendelse af "Sverigesmodellen" i arbejdet med udsatte børn og unge og deres sårbare familier bliver således ved med at fordreje fokus i mange kommuners udviklingsarbejde, når nu modellen kan "åbne dørene" for beslutninger og budgetter. Hertil kommer kommunernes stolthed, der betyder, at de gerne vil have deres egen model for forebyggende indsatser tilpasset deres kommunale særkender og organisatoriske forhold.

Resultatet bliver oftest langt fra "Sverigesmodellen" og fra konkrete faglige bedømmelser af kommunens behov for forebyggende indsatser og organiseringer. Inden for politologien kalder man sådanne beslutningsprocesser en "Garbagecan" beslutningsproces. Det henviser til skraldespandens blandende indhold, altså beslutninger opstået ud af mere eller mindre tilfældige

koblinger mellem beslutningsanledninger, løsninger, problemer og deltagere. I bedste fald ender en sådan beslutningsproces i et kludetæppe af indsatser, som der løbende bliver lappet på, i værste tilfælde lægger der sig et slør af uvished og afventning over arbejdet hos medarbejderne, hvor nogle dukker sig under radaren og arbejder videre som de plejer, andre bliver stresset, mens andre igen bliver vrede og brokker sig. Men det værste er, at flere oplever udviklingen af konstant nye modeller og metoder som et vilkår i udviklingen af de kommunale indsatser, som man bare må "drive med". Som en kommune beskriver på deres hjemmeside: *alle andre kommuner render efter Sverigesmodellen, så det må vi også hellere....*

BRUG FOR KÆRLIGHED TIL FAGLIGHED

Principperne i Borås modellen er på mange måder besnærende, men der er også tale om faglig sund fornuft. Det er vigtigt her at pointere, at det er en kompleks affære i kommunerne at omlægge et stort bureaukratisk system med afsæt i én bestemt model, hvor principperne ikke bliver andet end principper i en omstillingsperiode, hvor disse principper bliver punchlines og ikke tilskrives fagligt indhold, fordi processerne for omstilling bliver speedet op. Et nyt mind-set kan ikke installeres i hovederne på medarbejderne men skal netop udvikles og forankres gennem dialog, refleksion og kritisk bedømmelse af, hvad en god indsats for kommunens udsatte børn og unge består i.

Taberen i det ensidige fokus på modellen som kvalitetskriterium er kommunernes faglige forankring i socialt arbejdes historie, værdier og målsætninger. "Modellerne" står således i vejen for en fagpolitisk drøftelse af, hvordan forebyggelse egentlig kan og skal udmøntes i en kommune i forhold til borgernes konkrete problematikker, skole- og daginstitutionernes udvidede rolle som centrale arenaer for socialt arbejde og endelig i forhold til de muligheder/ begrænsninger der er i de tværfaglige samarbejder. Som det ser ud flere steder, så forholder modellerne i kommunerne sig alene til fælles organisatoriske forhold og principper i en abstrakt form, hvorved mere faglige drøftelser bliver trængt i baggrunden som mindre betydende. I værste fald fordrejer modellerne fokus i indsatserne til at betone dels organisationsforandringen som central og mål for succes som sådan, dels bliver de en del af en kommunal investeringsplan, som forfølger besparelser. Dette er en meget alvorlig tendens i socialt arbejde. For daglig praksis i socialt arbejde har et grundlæggende vilkår, at alle indsatser er et valg mellem hensyn og her oftest problematiske valg, der

løbende må drøftes i en personalegruppe. Disse drøftelser må "modellerne" ikke lægge låg på, selv om de besnærende næsten giver håb om problemfri indsats.

GULDDRENG

I flere kommuner har man den seneste tid set valgplakater, hvor kandidaterne lover flere hænder til børne-/ungeområdet. Hvis disse flere hænder skal bruges til en "Sverigesmodel", så er det værd at spørge, hvordan man tænker sig dette konkret udmøntet.

Helges sketch bliver komisk, fordi den ligger tæt på virkelighedens "model logikker" i embedsværket. Absurd grænsende til det fortvivlende bliver "modeltanken" på børne-/ungeområdet, fordi logikkerne i forhold til omstillingen til en "Sverigesmodel" i en specifik kommunal kontekst ikke bliver koblet til virkelighedens praktiske udfordringer derude, hvor praksis skabes og udvikles. I lyset af, kommunalvalget, hvor "borgerinddragelse" og "fællesskabet" var buzzwords, er denne virkelighed begrædelig for politikere, embedsmænd, udsatte borgere og os vælgere i velfærds Danmark. Taberen blive den demokratiske samtale omkring visioner og indsatser for udsatte børn og unge i hver enkelt kommune.

Politikerne og embedsværket vil med en let omskrivning af musikerens Gulddrengs nummer "Model" besyngende modellernes værdi: *"Der er en model! Der er en model! Vil du med på....."*

Jeg vil hævde, at politikerne også i næste valgperiode vil omtale modellerne på samme stereotype form og med samme besnærende, kæledende og indladdende måde, som Gulddreng omtaler sin efterspørgsel på en kvindelig model. Begge er de på jagt efter at komme i seng med en lækker og smækker model, et hurtigt knald der forløser alle sorger og problemer – men kun for natten. Gulddreng vil have sex, politikerne vil have stemmer, embedsmændene vil have effektivitet og de fagprofessionelle vil bare have mindre tidspres og fred for flere smarte modeluner.

Kuno Herman Lund-Sørensen arbejder til daglig som adjunkt på Institut for socialt arbejde på Professionshøjskolen Metropol.